

рок до предметів, безпосередньо відчуються, – це лише затемнені ідеї, їхні недосконалі слабкі копії. Стверджуючи принцип первинності надмісних загальних ідей щодо всього того, що відбувається в тілному тілесному світі, Платон став родоначальником філософії ідеалізму [6].

Арістотель розвинув принцип причинності - цільову причину або "те, заради чого відбувається дія", кінцевий результат процесу (мета) заздалегідь впливає на його перебіг. Психічне життя цього моменту залежить не тільки від минулого, а й від бажаного майбутнього. Це було новим словом в розумінні її причин (детермінації). Арістотель ввів ключові пояснювальні принципи психології: системності, розвитку, детермінізму [1].

Висновки. Успіхи, досягнуті античними філософами і медиками в розвитку вчення про душу, послужили фундаментом усіх наступних розробок психологічного знання, які на цьому етапі в основному зводилися до розширення кола розглянутих феноменів. У III–V ст. н.е., в роботах Гребля (205–270 рр.), Аврелія Августина (354–430 рр.) і ранньохристиянських філософів і теологів як предмет дослідження ставили внутрішній світ людини, можливості самопізнання, вперше з'являються описи феноменів свідомості.

Період античності передував ідеям боротьби мотивів, (які були розвинені в теорії психоаналізу З. Фрейда як внутрішні конфлікти), започаткувавши розвиток принципів побудови психологічного знання (детермініз-

му розвитку, цілісності, активності), порушивши питання інтеро- та екстеріоризації. Тобто, саме період античності вперше, у трактаті Аристотеля "Про душу" виокремлює з філософського знання компонент психічного (дає початок розвитку донаукової психології).

Отже, слід зазначити, що погляди на природу психічного в період античності передували розвитку психологічного знання (як окремого предмета психологічної науки) в цілому [8].

Список використаних джерел

1. Арістотель. О душе / Арістотель. – Соцекгиз, 1937.
2. Анциферова Л.И., Ярошевский М.Г. Развитие и современное состояние зарубежной психологии / Л.И. Анциферова, М.Г. Ярошевский. – М., 1974.
3. Декарт Р. Страсти души / Рене Декарт // Избранные сочинения. – М., 1950. – С. 593–623.
4. Демокрит в его фрагментах и свидетельствах древности. – ОГИЗ, 1935. – С. 52–56; 163–208.
5. Історія психології: античність. Конспект лекцій / Укл. Чуйко Г.В., Кривко Т.А. – Чернівці : Рута, 2006. – 80 с.
6. Раевський О.М. До питання про ідеологічне в психологічній характеристиці особистості / О.М. Раевський // Наук. зап. НДІП МО УРСР. – К. : Рад. Школа, 1956. – Т. VI. – С. 63–66.
7. Роменець В.А. Історія психології стародавнього світу / В.А. Роменець. – К., 1983. – 119 с.
8. Ярошевский М.Г. Исторический путь развития психологии / М.Г. Ярошевский // Введение в психологию / Под общ. ред. А.В. Петровского. – М. : Академия, 1997. – С. 5–69.
9. Ярошевский М.Г. История психологии от античности до середины XX в. / М.Г. Ярошевский. – М. : Мысль, 1996. – 416 с.

Надійшла до редколегії 14.05.16

Дмитрий Ларин, магистр практической психологии
ДУ № 40, Киев

ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ИСТОРИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ИДЕЙ В ПЕРИОД АНТИЧНОСТИ

В статье излагается теоретический анализ развития психологических представлений в период Античности, представлены концепции анимизма и гилозоизма.

Автор предлагает новый взгляд на становление ранних представлений о предмете психологии в работах Аристотеля, Сократа, Платона и других представителей античной психологии.

Как вывод, роль философии в период античности имела преобладающий характер в становлении предмета психологии.
Ключевые слова: анализ исторического периода, период античности.

Dmitry Larin, Master of Applied Psychology
Kindergarten № 40, Kiev

THEORETICAL ANALYSIS OF DEVELOPMENT OF PSYCHOLOGICAL REPRESENTATION DURING ANTIQUITY

The article presents a theoretical analysis of the development of psychological ideas in the period of Antiquity, presented the concept of animism and Hylozoism.

The author offers a new perspective on the development of early ideas about the subject of psychology in the works of Aristotle, Socrates, Plato, and other representatives of ancient psychology.

In conclusion, there is the role of philosophy in the ancient period, which had a prevailing influence in the development of the subject of psychology.

Keywords: Analysis of historical development; the period of antiquity.

УДК 159.922

Антоніна Львовичка, д-р психол. наук, проф.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

МОДЕЛІ ІНВАЛІДНОСТІ ЯК СПОСОБИ ОРГАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ВІДНОСНО ЛЮДЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Здійснено теоретичний аналіз проблеми організації суспільства по відношенню до інвалідів. Розглянуто існуючі моделі інвалідності, що визначають роль та місце інвалідів у суспільстві, а також обов'язки суспільства стосовно людей з інвалідністю. Визначено ефективні моделі інвалідності, а також, ті, які є неефективними та навіть такими, що завдають шкоди людині з інвалідністю. Серед ефективних та плідних моделей інвалідності виокремлено наступні: соціальна модель, модель посилення можливостей, соціально-правова (політико-правова) модель інвалідності, а також модель інвалідності з позицій культурного плюралізму.

Ключові слова: людина з інвалідністю, медична модель інвалідності, соціальна модель інвалідності, соціальний супровід людей з інвалідністю.

Актуальність дослідження. Вхідження України до Європи має ознаменуватися не тільки змінами у політиці та економіці, але й у культурі та у гуманітарній

сфері. Зокрема, має кардинально змінитися ставлення до значної категорії членів нашого суспільства, а саме – до людей із особливими потребами. Сьогодні в Україні

проживає понад 2,8 млн осіб з інвалідністю, що становить 6,1 % від загальної чисельності населення. Майже 80 % інвалідів в Україні – це люди працездатного віку.

Проблеми психології інвалідності та соціальної роботи із людьми з особливими потребами займається широке коло дослідників. Так, А.Й. Капська та О.В. Безпалько досліджують соціально-педагогічні проблеми інвалідності [3]. М.А. Гуліна розглядає психологічні, соціальні та педагогічні проблеми інвалідності [1]. О.Р. Ярська-Смірнова та Е.К. Наберушкіна активно піднімають питання переходу від так званої медичної моделі інвалідності до соціальної моделі [12]. Р.Ж. Мухамедрахімов та О.І. Пальмов розробляють прикладні проблеми, зокрема створюють програми психологічного супроводу сімей, де виховується дитина із особливими потребами [1]. Л.Ю. Полівко досліджує проблему соціальних утруднень, які переживає сім'я дитини з особливими потребами в умовах інклюзивної освіти [7]. Соціально-педагогічні, психологічні та теоретико-методологічні проблеми інвалідності та суспільства розв'язують також А.А. Колупаєва, О.Х. Вайнола, М.М. Малофеев та ін. [4; 5].

У нинішньому, 2016 р., до цієї категорії – категорії людей з інвалідністю – додалася значна кількість інвалідів-військовослужбовців. Це, переважно, молоді люди з активною життєвою позицією, але їх життєва ситуація, із набуттям інвалідності, різко змінилася. Разом із тим, інвалідність у нашому суспільстві розглядається як соціальна недостатність внаслідок обмеження життєдіяльності людини і викликані порушенням здоров'я зі стійким розладом функцій організму, що призводить до необхідності соціального захисту і допомоги.

До недавнього часу як діти, так і дорослі, що мають інвалідність, розглядалися як об'єкти турботи – як своєрідний тягар, що мають нести рідні та близькі інвалідів, держава, суспільство. Даний підхід ґрунтується на медичній моделі інвалідності, що вбачає причини труднощів інвалідів в їх обмежених можливостях. Це, у свою чергу, завдає непоправної шкоди людям з інвалідністю. Як зазначають Ю.М. Швалб та Л.В. Тищенко, занижена самооцінка, високий рівень соматичної уразливості, відсутність мотивації до досягнення та соціальне відчуження у даній категорії осіб відбувається через неадекватне ставлення до них та до їх можливостей [11].

Разом із тим, у США та у Європейських країнах побудовано концепцію, яка показує, що труднощі для інвалідів переважно створюються самим суспільством, котре не передбачає участі цих людей у суспільному житті. Ця концепція інвалідності привертає увагу до життєвої активності інвалідів. Надзвичайно важливим у цьому контексті є входження людини з інвалідністю у освітнє та професійне середовище.

Мета дослідження. У зв'язку із цим, метою нашого дослідження став аналіз існуючих моделей інвалідності та визначення шляхів побудови теоретико-методологічних засад соціального супроводу людей з інвалідністю.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Як показують результати теоретико-методологічного дослідження проблеми інвалідності та суспільства, інваліди розглядаються як люди, що мають певні вади здоров'я і про них потрібно турбуватися протягом усього їхнього життя. Разом із тим, як у науці, так і у суспільстві починає завойовувати авторитет новий погляд, згідно якого люди з інвалідністю повинні мати незалежне життя, а акцент має робитися на організації взаємодопомоги і взаємопідтримки людей з інвалідністю у їх спільному протистоянні складностям життя. Цей погляд є базою соціальної моделі інвалідності.

Отже, в Україні проживає майже три мільйони людей, які мають офіційно встановлену інвалідність. Це, за приблизними розрахунками, одна особа з п'ятнадцяти. Але ми майже не бачимо їх навколо нас, оскільки організація системи суспільного життя в нашій країні є недостатньо відкритою для людей з інвалідністю та спонукає їх "переховуватися".

Способи організації суспільства по відношенню до людей з інвалідністю називають моделями інвалідності. На домінуючій моделі розуміння інвалідності зазвичай будується державна політика. Вибір тієї чи іншої моделі є як результатом історичного розвитку країни, так і відображає загальне ставлення держави до людей, забезпечення рівності та дотримання принципу недискримінації. Так в моделях чітко виділяються соціально-політичні акценти епохи, які ґрунтуються на певних цінностях, ідеях, та як наслідок пропонують певні послуги й економічні можливості людям з інвалідністю [8].

Існують наступні моделі інвалідності: моральна або релігійна модель інвалідності, благодійна модель, або модель "трагедії", медична модель інвалідності, реабілітаційна модель розуміння інвалідності, економічна модель інвалідності, модель посилення можливостей, соціальна модель інвалідності, соціально-правова (політико-правова) модель інвалідності, модель інвалідності з позицій культурного плюралізму.

Розглянемо ці моделі.

Моральна або релігійна модель інвалідності пов'язує інвалідність з гріхом і ганьбою, з відчуттям провини. У ставленні до людини з інвалідністю ця модель є особливо жорсткою, часто супроводжується ганьбою для всієї родини особи. Хоча зародилася ця модель в давні часи, але вона й досі присутня у буденній свідомості окремих верств населення.

Благодійна модель, або модель "трагедії" розглядає людей з інвалідністю як жертв обставин, які заслуговують на жалість та співчуття. Найчастіше використовується людьми без інвалідності, у тому числі благодійними організаціями для збору коштів на потреби людей з інвалідністю, зображаючи їх нещасними, такими, що не можуть дбати про себе, вести самостійний спосіб життя, приймати рішення, потребують постійної допомоги і догляду. Основною загрозою цієї моделі, якщо навіть кошти використовуються на допомогу інвалідам, є те, що зібрані внески спрямовуються на разову допомогу, але не вирішують першочергових проблем, не створюючи можливостей для самореалізації та включення людей з інвалідністю у суспільство.

Медична модель інвалідності розглядає "інвалідність" як ваду чи хворобу, що потребують, насамперед, медичного втручання. Відповідно, людина з інвалідністю лише пацієнт в цій моделі. Згідно медичної моделі лікування людини, приведення її стану і вигляду до середньостатистичної "норми" є єдиним прийнятним способом життя. За таких умов людина з інвалідністю опиняється відстороненою від суспільного життя, її життєдіяльність обмежена оточенням близьких людей та медичних працівників. Саме вони приймають основні рішення в житті людини з інвалідністю, що перешкоджає рівноправній участі особи з інвалідністю в житті суспільства та вільній реалізації прав людини [6].

Визначення Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я, розроблені лікарями, ілюструють основні характеристики медичної моделі:

Порушення: будь-яка втрата або "ненормальність" психологічної або анатомічної структури або функції.

Інвалідність: будь-яке обмеження або відсутність здатності (спричинене порушенням) виконувати певну діяльність у спосіб, який вважається суспільством "нормальним".

Недолік: будь-яка вада людини, спричинена порушенням або інвалідністю, яка обмежує або заважає виконанню функцій, які є "нормальними" (Класифікація ВООЗ розладів, непрацездатності та інвалідності, 1980).

Суть цих визначень передбачає аномальність, стигматизацію та сегрегацію людей з інвалідністю.

Медична модель інвалідності відображається у всіх сферах суспільного життя, в тому числі у державній політиці, яка спрямовується на лікування та соціальний захист людей з інвалідністю, але не передбачає забезпечення їх рівності. В Україні ця модель зберігається до сьогодні. Разом із тим, завдяки розвитку науки та змінам у суспільстві, медична модель інвалідності у нашій країні поступово втрачає позиції, поступаючись іншим, більш прогресивним моделям.

Реабілітаційна модель розуміння інвалідності є різновидом медичної, розглядаючи інвалідність як недолік, який повинен бути виправлений фахівцями з реабілітації (медичної, фізичної, психологічної). Модель сформувалась після Другої світової війни, коли ветерани поверталися додому та потребували адаптації до життя у суспільстві. Відповідно до цієї моделі розроблена сучасна система професійної реабілітації. Сьогодні ця модель знову набуває актуальності. Разом із тим, є безліч станів та особливостей функціонування людського організму, а також хронічних захворювань, які неможливо вилікувати чи змінити за допомогою медицини чи реабілітації. Однак це не може бути підставою для виключення, інституалізації, позбавлення чи обмеження прав людей з інвалідністю. Отже, реабілітаційна модель є актуальною, але вона, як зазначає, Т.В. Семигіна, повинна розглядатися як відновлення не лише працездатності, а й усіх соціальних функцій людини [8].

Економічна модель інвалідності визначається нездатністю особи працювати. Важливими є ступінь впливу порушення на продуктивність особи, звідси – економічні наслідки для особистості, роботодавця та держави. Економічна модель в основному застосовується на державному рівні для визначення пропорцій розподілу соціальної допомоги тим людям, які не можуть "в повній мірі" працювати. Отже, особи що не можуть працювати, або працюють за обмеженим часом та навантаженням вважаються неповносправними. Саме це визначення є дискримінаційним та таким, що обмежує розкриття потенціалу людей із інвалідністю.

Модель посилення можливостей походить із сприйняття інвалідності, як важливого феномену, а людей з інвалідністю – як особливих членів громади, додаючи їм "цінності". Модель значно вплинула на формування соціальної політики в багатьох країнах, зокрема, у Великій Британії, Швеції, США. Своє конкретне відображення вона знайшла в офіційно взятому курсі на деінституціоналізацію – переформатування або закриття інтернатів та інших закладів несвободи для людей з інвалідністю. Можливість жити в родині, бути повноправним членом громади, контроль клієнта за фінансовими ресурсами для отримання необхідних послуг та вільний вибір в їх обранні – є основними засадами цієї моделі.

Соціальна модель інвалідності визначає інвалідність як сукупність перешкод у ставленні, поведінці, просторі, що заважають повній участі людей з інвалідністю в житті суспільства. Із соціально-політичної точки зору люди з інвалідністю є меншиною, реалізації прав яких стають на заваді певні бар'єри у суспільстві, створені більшістю. Відповідальність за їх усунення теж лягає на більшість. Простий приклад: якщо людина на інвалідному візку не може скористатися для переміщення автобусом зі східцями, то конструкцію автобуса потрібно змінити так, аби ним могли користуватися і

люди з порушеннями руху. Модель передбачає, що усунення перешкод у ставленні, фізичних та інституційних перешкод поліпшить життя людей з інвалідністю, надавши їм такі ж, як і в людей без інвалідності можливості на рівноправній основі. Сила моделі полягає у зміщенні основного "тягаря" на суспільство, а не на окремих людей. В той же час вона фокусується на індивідуальних потребах, різних для різних людей з інвалідністю, на протидію від медичної моделі, яка передбачала, що люди з однаковими формами інвалідності мають отримувати однакові послуги. Також соціальна модель передбачає активну участь цієї категорії населення у суспільному житті.

Соціально-правова (політико-правова) модель інвалідності змістила акцент з перешкод у суспільстві на права людей з інвалідністю у контексті прав людини. "Права людей з інвалідністю – права людини" – основне твердження моделі. Акцент значно змістився з обмежень до незалежності. Сама ж інвалідність почала розглядатися як один з аспектів людського різноманіття. Основою цієї моделі є також загальна концепція рівності людей.

Модель інвалідності з позицій культурного плюралізму розглядає людину з точки зору її унікальності як особистості, що має позитивний вплив на розвиток суспільства. Інвалідність трактується як відмінність нарівні з неоднаковістю за кольором шкіри, віросповіданням, традиціями. У суспільстві для кожного члена, включаючи і людей з функціональними обмеженнями, мають бути створені умови для розвитку і реалізації потенційних здібностей і талантів, адже ми, особливо останнім часом, бачимо багато щасливих та успішних осіб серед людей, які мають інвалідність [2; 8; 10].

Крім того, як підкреслює В.А. Скрипник, на сьогодні дуже гостро постало питання щодо створення психологічної моделі інвалідності, яка розглядала б процес психічного розвитку в найрізноманітніших патогенних умовах. Необхідно виявити, яким чином психіці, навіть у складних умовах, вдається зберегти свою цілісність, реалізуючи основні функції щодо адекватного відображення навколишнього світу і регуляції поведінки. Окрім того дуже важливим є вивчення проблем, що виникають у людей з обмеженими можливостями і не дозволяють їм повністю реалізувати свій потенціал та повноцінно інтегруватися у суспільство [9].

Висновки. Отже, виходячи із вищезазначеного, перед соціальними працівниками, психологами, педагогами, правниками та суспільством у цілому стоїть надзвичайно актуальне завдання: формування такої взаємодії суспільства та інваліда, завдяки якій людина з інвалідністю матиме незалежне життя, розвиватиметься та приносить користь собі, своїм близьким та суспільству.

Список використаних джерел

1. Александрова О.Н. Психология социальной работы / О.Н. Александрова, О.Н. Боголюбова, Н.Л. Васильева и др. // под общ. ред. М.А. Гулиной. – СПб.: Питер, 2002. – 362 с.
2. Айшервуд М.М. Полноценная жизнь инвалида / М.М. Айшервуд. – М., Педагогика. – 1991. – 81 с.
3. Капська А.И. Соціальний супровід різних категорій сімей та дітей / А.И. Капська, І.В. Пеша. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 232 с.
4. Колупаєва А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія / А. Колупаєва. – К.: Самміт-Книга, 2009. – 450 с.
5. Малофеев Н.Н. Западная Европа: эволюция отношения общества и государства к лицам с отклонениями в развитии / Н.Н. Малофеев. – М.: Издательство "Экзамен", 2003. – 150 с.
6. Петрученко Н.М. Психологічні засади формування готовності до професійної діяльності студентів із соматичними вадами: Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Н.М. Петрученко; Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна", К., 2015. – 226 с.
7. Полівко Л.Ю. Емпіричний аналіз соціальних утруднень, які переживає сім'я дитини з особливими потребами в умовах інклюзивної освіти / Л.Ю. Полівко // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології Г.С. Костюка НАПН України. –

Житомир : Вид. ЖДУ ім. І. Франка. 2013. – Том VII. Екологічна психологія. – Вип. 31. – 205 с. – С. 197.

8. Семигіна Т.В. Типологізація моделей інвалідності та їх врахування при працевлаштуванні / Т.В. Семигіна // Актуальні проблеми професійної самореалізації осіб з особливими потребами на ринку праці : 36. наукових праць. – К. : ІПК ДСЗУ, 2008. – С. 73–78.

9. Скрипник В.А. Особливості соціально-психологічної адаптації першокурсників з особливими потребами : Автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / В.А. Скрипник. – Національна академія державної

прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького. – Хмельницький, 2006. – 20 с.

10. Технології соціально-педагогічної роботи : Навчальний посібник / За заг. ред. А.Й. Капської. – К., 2000. – 372 с.

11. Швалб Ю.М. Майбутнє і сьогодення студентів з обмеженими функціональними можливостями: психологічні аспекти. Монографія / Ю.М. Швалб, Л.В. Тищенко. – К. : Основа, 2015. – 240 с.

12. Ярская-Смирнова Е.Р. Социальная работа с инвалидами / Е.Р. Ярская-Смирнова, Е.К. Наберушкина. – СПб. : Питер, 2004. – 316 с.

Надійшла до редколегії 19.05.16

Антонина Левочкина, д-р психол. наук, проф.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

МОДЕЛИ ИНВАЛИДНОСТИ КАК СПОСОБЫ ОРГАНИЗАЦИИ ОБЩЕСТВА ПО ОТНОШЕНИЮ К ЛЮДЯМ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ

Осуществлен теоретический анализ проблемы организации общества по отношению к инвалидам. Рассмотрены существующие модели инвалидности, которые определяют роль и место инвалидов в обществе, а также обязанности общества по отношению к людям с инвалидностью. Определены эффективные модели инвалидности, а также неэффективные и наносящие вред человеку с инвалидностью. Среди эффективных и плодотворных моделей инвалидности выделены следующие: социальная модель, модель усиления возможностей, социально-правовая (политико-правовая) модель инвалидности, а также модель инвалидности с позиций культурного плюрализма.

Ключевые слова: человек с инвалидностью, медицинская модель инвалидности, социальная модель инвалидности, социальное сопровождение людей с инвалидностью.

Antonina Liovochkina, Dr. of Sc., Prof.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

METHODS OF ORGANIZING SOCIETY FOR PEOPLE WITH DISABILITIES: MODELS OF DISABILITY

The article has realized the theoretical analysis of the problem of social organization for people with disabilities. The article defines the effective model of disability. We have also considered inefficient model that can bring harm to the person with disabilities. Among the effective and fruitful disability models identified the following: the social model, the capacity strengthening, socio-legal (political and legal) model of disability, as well as the model of disability from the standpoint of cultural pluralism.

Keywords: people with disabilities, the medical model of disability, the social model of disability, social support of people with disabilities.

УДК 159:343.84

Роман Маковійчук, студ.
Інститут кримінально-виконавчої служби Національної академії внутрішніх справ, Київ

ПСИХОЛОГІЧНА РОБОТА З РІЗНИМИ КАТЕГОРІЯМИ ЗАСУДЖЕНИХ

У статті розкрито процедуру експериментального дослідження в межах психодіагностичної програми розвитку ефективності ресоціалізації засуджених. Отримані дані свідчать про найбільш поширені психологічні розбіжності серед груп засуджених із подібними злочинами. На основі проведеного дослідження визначено особливості психологічної роботи із різними категоріями засуджених відповідно до типу скоєного злочину.

Ключові слова: психологічна робота із засудженими, діагностика осіб, позбавлених волі, типологія засуджених.

Постановка проблеми. Сучасна кримінально-виправна політика спрямована на пом'якшення кари і посилення виховних заходів впливу на засуджених, створення гуманного середовища відбування покарання. У цьому зв'язку важлива роль у реформуванні кримінально-виконавчої системи покладається на психологічну службу, основне завдання якої – підвищення ефективності виправного впливу на засуджених, надання їм психологічної допомоги. Вплив на засуджених без врахування їх індивідуально-психологічних особливостей знижує ефективність виховних заходів, породжує конфліктні ситуації, посилює негативний вплив криміногенних чинників. Тому особливої актуальності набуває дослідження проблеми психологічної роботи із засудженими з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей засуджених і скоєного злочину.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що в галузі пенітенціарної психології накопичено інформацію про психологічні особливості осіб, які вчинили злочин. Численні роботи вітчизняних і зарубіжних вчених (Ю.М. Антонян, В.О. Гульдман, М.Р. Дебольський, Р.Х. Єфремова, В.А. Кудрявцев, В.М. Поздняков, Е. Денхофф, Л.А. Кікендалл) склали теоретичну основу психологічного забезпечення процесу реабілітації ув'язнених, які відбувають покарання у виправних установах. У пенітенціарній теорії вивчається психологія особистості засудженого [4; 5], визначено основні поняття і

зміст психологічної підготовки засуджених до життя після звільнення [2], розкриваються технології індивідуальної і групової роботи психологічної служби в установах державної пенітенціарної служби України [1; 3; 5], вивчається психологія особистості засудженого та використання в теоретико-прикладних дослідженнях [2; 4], розробляються психолого-педагогічні основи ресоціалізації злочинців [2].

Проте актуальною залишається проблема визначення особливостей психологічної роботи із засудженими в залежності від типу скоєного ними злочину у період їх підготовки до звільнення, що передбачає профілактику рецидиву злочинів.

Метою дослідження є визначення особливостей психологічної роботи із засудженими в залежності від типу скоєного ними злочину згідно із змістом статей кримінального кодексу України (далі – ККУ), що перебувають на етапі підготовки до звільнення з пенітенціарних установ (від 6 місяців до 1,5 року).

Для реалізації поставленої мети було проведено емпіричне дослідження в Сокирянській виправній колонії № 67 Чернівецької області. Вибірку склали 192 засуджених чоловічої статі, які відбувають покарання у виправній колонії ім. Сокиряни.

У програму діагностики були включені такі методи діагностичного дослідження: